

कलिकालसर्वज्ञश्रीडेभयन्त्राचार्यरचितम्

योगशास्त्रम्

प्रथमः प्रकाशः

नमो द्दुर्वाररागादि,-वैरिवारनिवारिणे । अर्हते योगिनाथाय, महावीराय तायिने पन्नगे य सुरेन्द्रे य, कौशिके पादसंस्पृशि ।	॥१॥
निर्विशेषमनस्काय, श्रीवीरस्वामिने नमः कृतापराधेऽपि जने, कृपामन्थरतारयोः । ईषद्भाष्यार्द्रयोर्भद्रं, श्रीवीरजिननेत्रयोः	॥२॥
श्रुताम्भोधेरधिगम्य, सम्प्रदायास्य सद्गुरोः । स्वसंवेदनतश्चापि, योगशास्त्रं विरच्यते योगः सर्वविपदल्ली-विताने परशुः शितः ।	॥३॥
अमूलमन्त्रतन्त्रं य, कार्मणं निर्वृतिश्रियः भूयांसोऽपि हि पाप्मानः, प्रलयं यान्ति योगतः । यज्ञवाताद् घनघना, घनाघनघटा ष्व क्षिणोति योगः पापानि, यिरकालार्जिजितान्यपि ।	॥४॥
प्रथितानि यथैधांसि, क्षणादेवाशुशुक्षिणः कङ्कविप्रुण्मलामर्श-सर्वौषधिभुद्धयः । सम्भिन्नस्रोतोलब्धिश्च, यौगं ताण्डवउम्बरम् यारणाशीविषावधि-, मनःपर्यायसम्पदः ।	॥५॥
योगकल्पद्रुमस्यैता, विकासिकुसुमश्रियः अहो योगस्य माहात्म्यं, प्राज्यं साम्राज्यमुद्धृणु । अवाप केवलज्ञानं, त्मरतो त्मरताधिपः पूर्वमप्राप्तधर्माऽपि परमानन्दनन्दिता ।	॥६॥
योगप्रभावातः प्राप, मरुदेवा परं पदम् ब्रह्मस्त्रीभ्रूणगोघात-, पातकान्नरकतिथेः । दृढप्रहारिप्रभृते-योऽगो उस्तावलम्बनम् तत्कालकृतदुष्कर्म-कर्मठस्य दुरात्मनः ।	॥७॥
गोप्त्रे यिलातिपुत्रस्य, योगाय स्पृहयेन्न कः? तस्याजननिरेवास्तु, नृपशोर्भोगजन्मनः । अविद्धकर्षो यो योग, छत्यक्षरशलाक्या यतुर्वर्गोऽग्रणीर्भोक्षो, योगस्तस्य य कारणम् ।	॥८॥
ज्ञानश्रद्धानयारित्र-, रूपां रत्नत्रयं य सः यथावस्थिततत्त्वानां, संक्षेपाद्विस्तरेण वा । योऽवबोधस्तमत्राहुः, सम्यग्ज्ञानं मनीषिणः रुचिर्जिनोक्ततत्त्वेषु, सम्यक्श्रद्धानमुच्यते ।	॥९॥
जयते तन्निसर्गेश, गुरोरधिगमेन वा सर्वसावद्ययोगानां, त्यागश्चारित्रमिष्यते । कीर्तितं तदहिसादि-, प्रतत्मेदेन पञ्चधा अहिसासूनृतास्तेय-, ब्रह्मयर्थापरिग्रहाः ।	॥१०॥
	॥११॥
	॥१२॥
	॥१३॥
	॥१४॥
	॥१५॥
	॥१६॥
	॥१७॥
	॥१८॥
	॥१९॥
	॥२०॥
	॥२१॥
	॥२२॥
	॥२३॥
	॥२४॥
	॥२५॥
	॥२६॥
	॥२७॥
	॥२८॥
	॥२९॥
	॥३०॥

पञ्चभिः पञ्चभिर्युक्ता, भावनाभिर्विमुक्तये	॥१९॥
न यत् प्रमाद्योगेन, ज्वितव्यपरोपणम् ।	॥२०॥
त्रसानां स्थावराणां य, तद्विंसाप्रतं मतम्	॥२१॥
प्रियं पथ्यं वयस्तथ्यं, सूनुतप्रतमुच्यते ।	॥२२॥
तत्तथ्यमपि नो तथ्य-मप्रियं यादितं य यत्	॥२३॥
अनादानमदत्तस्या, - स्तेयप्रतमुदीरितम् ।	॥२४॥
भाह्याः प्राणा नृणाभर्थो, उरता तं उता छि ते	॥२५॥
दिव्यौदारिककामानां, कृतानुमतिकारितैः ।	॥२६॥
मनोवाक्कायतस्त्यागो, ब्रह्माष्टादशधा मतम्	॥२७॥
सर्वभावेषु मूर्च्छया, -स्त्यागः स्यादपरिग्रहः ।	॥२८॥
यदसत्स्वपि जायेत, मूर्च्छया चित्तविप्लवः	॥२९॥
भावनाभिर्भावितानि, पञ्चभिः पञ्चभिः कृमात् ।	॥३०॥
महाप्रतानि नो कस्य, साधयन्त्यव्ययं पदम्	॥३१॥
मनोगुप्त्येषणादाने, -र्याभिः समितिभिः सदा ।	॥३२॥
दृष्टान्नपानग्रहणो, -नादिसां भावयेत् सुधीः	॥३३॥
हास्यलोभभयकोध, -प्रत्याप्यानैर्निरन्तरम् ।	॥३४॥
आलोच्य भाषणेनापि, भावयेत् सूनुतप्रतम्	॥३५॥
आलोच्यवग्रहयाज्या-त्मीक्षणावग्रहयायनम् ।	॥३६॥
अेतावन्मात्रमेवैत, -दित्यवग्रहधारणम्	॥३७॥
समानधार्मिकेभ्यश्च, तथावग्रहयायनम् ।	॥३८॥
अनुज्ञापितपानान्ना, -शनमस्तेयभावनाः	॥३९॥ युगम्
स्त्रीषण्डपशुमद्वेश्मा, -सनकुड्यान्तरोज्जनात् ।	॥४०॥
सरागस्त्रीकथात्यागात्, प्राग्रतस्मृतिवर्जनात्	॥४१॥ युगम्
स्त्रीरम्याङ्गेषुस्वाङ्ग-संस्कारपरिवर्जनात् ।	॥४२॥
प्रणीतात्यशनत्यागाद्, ब्रह्मचर्यं तु भावयेत्	॥४३॥ युगम्
स्पर्शं रसे य गन्धे य, रूपे शब्दे य हारिणि ।	॥४४॥
पञ्चस्वितीन्द्रियार्थेषु, गाढं गार्ध्यस्य वर्जनम्	॥४५॥
अेतेष्वेवामनोजेषु, सर्वथा द्वेषवर्जनम् ।	॥४६॥
आकिञ्चन्यप्रतस्यैवं, भावनाः पञ्च कीर्तिताः	॥४७॥ युगम्
अथवा पञ्चसमिति, -गुप्तित्रयपवित्रितम् ।	॥४८॥
यरित्रं सम्यक्चारित्र, -मित्याहुर्मुनिपुङ्गवाः	॥४९॥
ईर्याभाषेषणादान, -निक्षेपोत्सर्गसंज्ञिकाः ।	॥५०॥
पञ्चाहुः समितीस्तिस्रो, गुप्तीस्त्रियोगनिग्रहात्	॥५१॥
लोकातिवाहिते मार्गे, युम्भिते भास्वदंशुभिः ।	॥५२॥
जन्तुरक्षार्थमालोक्य, गतिरीर्या मता सताम्	॥५३॥
अवद्यत्यागतः सर्व, -जनीनं मितभाषणम् ।	॥५४॥
प्रिया वायंयमानां सा, भाषासमितिरुच्यते	॥५५॥
द्वियत्वारिंशता त्मिक्षा, -दोषैर्नित्यमदूषितम् ।	॥५६॥
मुनिर्यदत्रमादत्ते, सैषणासमितिर्भता	॥५७॥
आसनादीनि संवीक्ष्य, प्रतिदिप्य य यत्नतः ।	

गृहशीयान्निक्षिपेद्वा यत्, सादानसमितिः स्मृता	॥३८॥
कङ्कमूत्रमलप्रायं, निर्जन्तुजगतीतले ।	
यत्नाद्यद्गुत्सृजेत् साधुः, सोत्सर्गसमितिर्भवेत्	॥४०॥
विमुक्तकल्पनाजलं, समत्वे सुप्रतिष्ठितम् ।	
आत्मारामं मनस्तज्ज्ञै, -र्मनोगुप्तिरुदाहता	॥४१॥
संज्ञाद्विपरिहारेण, यन्मौनस्यावलम्बनम् ।	
वाग्वृत्तेः संवृतिर्वा या, सा वाग्गुप्तिरिडोय्यते	॥४२॥
उपसर्ग-प्रसङ्गेऽपि, कायोत्सर्गजुषो मुनेः ।	
स्थिरीत्मावः शरीरस्य, कायगुप्तिर्निगद्यते	॥४३॥
शयनासननिक्षेपा, -दानयङ्कमणेषु यः ।	
स्थानेषु येष्टानियमः, कायगुप्तिस्तु साऽपरा	॥४४॥
अेताश्चारित्रगात्रस्य, जननात् परिपालनात् ।	
संशोधनाय साधूनां, मातरोऽष्टौ प्रकीर्त्तिताः	॥४५॥
सर्वात्मना यतीन्द्राणां, भेदश्चारित्रमीरितम् ।	
यतिधर्मानुरक्तानां, देशतः स्याद्गारिषाम्	॥४६॥
न्यायसम्पन्नविभवः, शिष्टायारप्रशंसकः ।	
कुलशीलसमैः सार्द्धं, कृतोद्वाडोऽन्यगोत्रजैः	॥४७॥
पापभीरुः प्रसिद्धं य, देशायारं समायरन् ।	
अवर्षावादी न क्वापि, राजादिषु विशेषतः	॥४८॥
अनतिव्यक्तगुप्ते य, स्थाने सुप्रातिवेश्मिके ।	
अनेकनिर्गमद्वार-, विवर्जितनिकेतनः	॥४९॥
कृतसङ्गः सदायारै-, मातापित्रोश्च पूजकः ।	
त्यजन्नुपप्लुतं स्थान-, मप्रवृत्तश्च गर्हिते	॥५०॥
व्ययमायोयितं कुर्वन्, वेषं वित्तानुसारतः ।	
अष्टभिर्धीगुणैर्युक्तः, शृण्वानो धर्ममन्वडम्	॥५१॥
अच्छौं भोजनत्यागी, काले भोक्ता य सात्म्यतः ।	
अन्योन्याप्रतिबन्धेन, त्रिवर्गमपि साधयन्	॥५२॥
यथावदतिथौ साधौ, दीने य प्रतिपत्तिकृत् ।	
सदान्निविष्टश्च, पक्षपाती गुणेषु य	॥५३॥
अदेशकालयोश्चर्या, त्यजन् ज्ञानन् बलाबलम् ।	
वृत्तस्थज्ञानवृद्धानां, पूजकः पोष्यपोषकः	॥५४॥
दीर्घदर्शी विशेषज्ञः, कृतज्ञो लोकवल्लभः ।	
सलज्जः सदयः सौम्यः, परोपकृतिकर्मठः	॥५५॥
अन्तरङ्गारिषड्वर्ग-, परिहारपरायणः ।	
वशीकृतेन्द्रियग्रामो, गृहधर्माय कल्पते	॥५६॥

(दशभिःकुलकम्)

द्वितीयः प्रकाशः

सम्यक्त्वमूलानि पञ्चा-, षुप्रतानि गुणास्त्रयः ।	
शिक्षापदानि यत्वारि, प्रतानि गृहमेधिनाम्	॥१॥
या देवे देवताबुद्धि-, गुरौ य गुरुतामतिः ।	

ધર્મ્ને ચ ધર્મ્મધીઃ શુદ્ધા, સમ્યક્ત્વમિદમુચ્યતે	૧૨॥
અદેવે દેવબુદ્ધિર્યા, ગુરુધીરગુરૌ ચ યા ।	
અધર્મ્ને ધર્મ્મબુદ્ધિશ્ચ, મિથ્યાત્વં તદ્વિપર્યયાત્	૧૩॥
સર્વજ્ઞો જિતરાગાદિ-, દોષસ્ત્રૈલોક્યપૂજિતઃ ।	
યથાસ્થિતાર્થવાદી ચ, દેવોડર્હન્ પરમેશ્વરઃ	૧૪॥
ધ્યાતવ્યોડયમુપાસ્યોડય-, મયં શરણમિષ્યતામ્ ।	
અસ્યૈવ પ્રતિપત્તવ્યં, શાસનં ચેતનાડસ્તિ ચેત્	૧૫॥
યે સ્ત્રીશસ્ત્રાક્ષસૂત્રાદિ-, રાગાઘડ્ક્કલડ્કિતાઃ ।	
નિગ્રહાનુગ્રહપરા-, સ્તે દેવાઃ સ્યુર્ન મુક્તયે	૧૬॥
નાટ્યાદ્દહાસસડ્ગીતા-, ઘુપપ્લવવિસંસ્થુલાઃ ।	
લમ્ભયેયુઃ પદં શાન્તં, પ્રપન્નાન્ પ્રાણિનઃ કથમ્	૧૭॥
મહાવ્રતધરા ધીરા, ભૈક્ષમાત્રોપજીવિનઃ ।	
સામાયિકસ્થા ધર્મ્મોપ-, દેશકા ગુરવો મતાઃ	૧૮॥
સર્વાભિલાષિણઃ સર્વ-, ભોજિનઃ સપરિગ્રહાઃ ।	
અબ્રહ્મચારિણો મિથ્યો-પદેશા ગુરવો ન તુ	૧૯॥
પરિગ્રહારમ્ભમગ્ના-, સ્તારયેયુઃ કથં પરાન્ ।	
સ્વયં દરિદ્રો ન પર-, મીશ્વરીકર્તુમીશ્વરઃ	૨૦॥
દુર્ગતિપ્રપતત્પ્રાણિ-, ધારણાદ્ધર્મ ઉચ્યતે ।	
સંયમાદિદ્દશવિધઃ, સર્વજ્ઞોક્તો વિમુક્તયે	૨૧॥
અપૌરુષેયં વચન-, મસમ્ભવિ ભવેદાદિ ।	
ન પ્રમાણં ભવેદ્વાયાં, દ્વાપ્તાધીના પ્રમાણતા	૨૨॥
મિથ્યાદૃષ્ટિભિરામ્નાતો, હિંસાદૈઃ કલુષીકૃતઃ ।	
સ ધર્મ ઇતિ વિત્તોડપિ, ભવભ્રમણકારણમ્	૨૩॥
સરાગોડપિ હિ દેવશ્યેદ્, ગુરુરબ્રહ્મચાર્યપિ ।	
કૃપાહીનોડપિ ધર્મ્મઃ સ્યાત્, કષ્ટં નષ્ટં હહા જગત્	૨૪॥
શમસંવેગનિર્વેદા-નુકમ્પાસ્તિક્યલક્ષણૈઃ ।	
લક્ષણૈઃ પઞ્ચભિઃ સમ્યક્, સમ્યક્ત્વમુપલક્ષ્યતે	૨૫॥
સ્થૈર્યં પ્રભાવના ભક્તિઃ, કૌશલં જિનશાસને ।	
તીર્થસેવા ચ પઞ્ચાસ્ય, ભૂષણાનિ પ્રચક્ષતે	૨૬॥
શડ્કા કાડ્ક્ષા વિચિકિત્સા, મિથ્યાદૃષ્ટિપ્રશંસનમ્ ।	
તત્સંસ્તવશ્ચ પઞ્ચાપિ, સમ્યક્ત્વં દૂષયન્ત્યલમ્	૨૭॥
વિરતિં સ્થૂલહિંસાદે-દ્વિવિધત્રિવિધાદિના ।	
અહિંસાદીનિ પઞ્ચાણુ-વ્રતાનિ જગદ્ગર્જિનાઃ	૨૮॥
પડ્ગુકુષ્ઠિકુણિત્વાદિ, દૃષ્ટવા હિંસાફલં સુધીઃ ।	
નિરાગસ્ત્રસજન્તૂનાં, હિંસાં સડ્કલ્પતસ્ત્યજેત્	૨૯॥
આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ, સુખદુઃખે પ્રિયાપ્રિયે ।	
ચિન્તયન્નાત્મનોડનિષ્ટાં, હિંસામન્યસ્ય નાયરેત્	૩૦॥
નિરર્થિકાં ન કુર્વીત, જીવેષુ સ્થાવરેષ્વપિ ।	
હિંસામહિંસાધર્મજ્ઞઃ, કાડ્ક્ષન્મોક્ષમુપાસકઃ	૩૧॥
પ્રાણી પ્રાણિતલોભેન, યો રાજ્યમપિ મુચ્યતિ ।	

શાસ્ત્રનાય ભક્તુ

तद्घोत्थमघं सर्वो-र्वीदानेऽपि न शाम्यति	॥२२॥
वने निरपराधानां, वायुतोयतृष्णाशिनाम् ।	
निघ्नन् मृगाणां मांसार्थी, विशिष्येत कथं शुनः	॥२३॥
दीर्घभाषः कुशेनापि, यः स्वाङ्गे उन्त द्रूयते ।	
निर्मन्तून् स कथं जन्तू- , नन्तयेन्निशितायुधैः	॥२४॥
निर्मातुं कूरकर्माशः, क्षणिकात्मानो धृतिम् ।	
समापयन्ति सकलं, जन्मान्यस्य शरीरिणः	॥२५॥
म्रियस्वेत्युच्यमानोऽपि, देही भवति दुःषितः ।	
मार्यभाषः प्रहरणै- , दारुणैः स कथं भवेत्	॥२६॥
श्रूयते प्राणिघातेन, रौद्रध्यानपरायणौ ।	
सुभूमो ब्रह्मदत्तश्च, सप्तमं नरकं गतौ	॥२७॥
कुण्डिर्वरं वरं पङ्गु-रशरीरी वरं पुमान् ।	
अपि सम्पूर्णसर्वाङ्गो, न तु हिंसापरायणः	॥२८॥
हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशान्त्यै कृताऽपि हि ।	
कुलाचारधियाऽप्येषा, कृता कुलविनाशिनी	॥२९॥
अपि वंशकमायातां, यस्तु हिंसा परित्यजेत् ।	
स श्रेष्ठः सुलस एव, कालसौकरिकात्मजः	॥३०॥
दमो देवगुरुपास्ति- , दानमध्ययनं तपः ।	
सर्वमध्येतदङ्गलं, हिंसां येन परित्यजेत्	॥३१॥
विश्वस्तो मुग्धधीर्लोकः, पात्यते नरकावनी ।	
अहो नृशंसैर्लोत्मान्धै- , हिंस्रशास्त्रोपदेशकैः	॥३२॥
‘यज्ञार्थं पशवः सृष्टाः, स्वयमेव स्वयंभुवा ।	
यज्ञोऽस्य भूत्यै सर्वस्य, तस्माद्यज्ञे वधोऽवधः	॥३३॥
औषध्यः पशवो वृक्षा- , स्तिर्यग्यः पक्षिणस्तथा ।	
यज्ञार्थं निधनं प्राप्ताः, प्राप्नुवन्त्युच्छ्रितं पुनः	॥३४॥
मधुपर्कं य यज्ञे य, पितृदैवतकर्मणि ।	
अत्रैव पशवो हिंस्या, नान्यत्रेत्यब्रवीन्मनुः	॥३५॥
अेष्वर्थेषु पशून् हिंसन्, वेदतत्त्वार्थविद् द्विजः ।	
आत्मानं य पशूंश्चैव, गमयत्युत्तमां गतिम्’	॥३६॥
ये यक्षुः कूरकर्माशः शास्त्रं हिंसोपदेशकम् ।	
क्व ते यास्यन्ति नरके, नास्तिकेभ्योऽपि नास्तिकाः	॥३७॥
वरं वराकश्यार्वाको, योऽसौ प्रकटनास्तिकः ।	
वेदोक्तितापसश्छद्म- , छद्मं रक्षो न जैमिनिः	॥३८॥
देवोपहारव्याजेन, यज्ञव्याजेन येऽथवा ।	
घ्नन्ति जन्तून् गतघृणा, घोरां ते यान्ति दुर्गतिम्	॥३९॥
शमशीलदयामूलं, हित्वा धर्मं जगद्धितम् ।	
अहो हिंसाऽपि धर्माय, जगदे मन्दबुद्धिभिः	॥४०॥
‘हविर्यश्चिररात्राय, यस्यानन्त्याय कल्पते ।	
पितृभ्यो विधिवदत्तं, तत्प्रवक्ष्याम्यशेषतः	॥४१॥
‘तिलव्रीहियवैर्माषै-रदृत्भिर्भूलङ्गलेन य ।	

दत्तेन मासं प्रीयन्ते, विधिवत्पितरो नृणाम्	॥४२॥
‘द्वौ मासौ मत्स्यमांसेन, त्रीन् मासान् हरिणोः तु ।	
औरभ्रेणैव यतुरः, शाकुनेनेह पञ्च तु	॥४३॥
‘षड्मासांश्छागमांसेन, पार्श्वेनेह सप्त वै ।	
अष्टावेषस्य मांसेन, रौरवेशे नवैव तु	॥४४॥
‘दश मासांस्तु तृप्यन्ति, वराहमहिषामिषैः ।	
शशकूर्मयोर्मासेन, मासानेकादशैव तु	॥४५॥
‘संवत्सरं तु गव्येन, पयसा पायसेन तु ।	
वाघ्रीणसस्य मांसेन तृप्तिर्द्वादशवार्षिकी	॥४६॥
धृति स्मृत्यनुसारेण, पितृणां तर्पणाय वा ।	
मूढैर्विधीयते हिंसा, साऽपि दुर्गतिहेतवे	॥४७॥
यो भूतेष्वभयं दद्याद्, भूतेष्वस्तस्य नो भयम् ।	
यादृग्वितीर्यते दानं, तादृगासाधते इलम्	॥४८॥
कोदण्डदण्डयकासि,- शूलशक्तिधराः सुराः ।	
हिंसका अपि हा कष्टं, पूज्यन्ते देवताधिया	॥४९॥
मातेव सर्वभूतानां-, महिंसा हितकारिणी ।	
अहिंसैव हि संसार-, भ्रातृभ्रातृभ्रातृभिः	॥५०॥
अहिंसा दुःखदावाग्नि-, प्रावृषेण्यघनावली ।	
भवत्प्रभिरुगात्तानां-, महिंसा परमौषधी	॥५१॥
दीर्घमायुः परं रुप-, मारोग्यं श्लाघनीयता ।	
अहिंसायाः इलं सर्वं, किमन्यत्कामद्वैव सा	॥५२॥
मन्मनत्वं, काहलत्वं, मूकत्वं मुषरोगिताम् ।	
वीक्ष्यासत्यइलं कन्या-लीलासत्यमुत्सृजेत्	॥५३॥
कन्यागोभूम्यलीकानि, न्यासापहरणं तथा ।	
कूटसाक्ष्यं य पञ्चेति, स्थूलासत्यान्यकीर्तयन्	॥५४॥
सर्वलोकविरुद्धं यद्, यद्विश्वसितघातकम् ।	
यद्विपक्षस्य पुण्यस्य, न वदेत्तदसूनृतम्	॥५५॥
असत्यतो लघीयस्त्व-, मसत्याद्वयनीयता ।	
अधोगतिरसत्यास्य, तदसत्यं परित्यजेत्	॥५६॥
असत्यवयनं प्राज्ञः, प्रमादेनापि नो वदेत् ।	
श्रेयांसि येन भज्यन्ते, वात्ययेव महाद्रुमाः	॥५७॥
असत्यवयनाद्वैर-, विषादाप्रत्ययादयः ।	
प्रादुःषन्ति न के दोषाः, कुपथ्याद् व्याधयो यथा	॥५८॥
निगोदेष्वथ तिर्यक्षु, तथा नरकवासिषु ।	
उत्पद्यन्ते मृषावाद्-प्रसादेन शरीरिणः	॥५९॥
भ्रूयाद् भियोपरोधाद्वा, नासत्यं कालिकार्यवत् ।	
यस्तु भ्रूते स नरकं, प्रयाति वसुराजवत्	॥६०॥
न सत्यमपि भाषेत, परपीडाकरं वयः ।	
लोकेऽपि श्रूयते यस्मात् कौशिको नरकं गतः	॥६१॥
अद्यादपि मृषावादाद्, रौरवादिषु संभवः ।	

अन्यथा वदतां जैर्नी, वायं त्वल्ल कः गतिः	॥७२॥
ज्ञानयारित्रयोर्भूलं, सत्यमेव वदन्ति ये ।	
धात्री पवित्रीक्रियते, तेषां यरशरेणुभिः	॥७३॥
अलीकं ये न भाषन्ते, सत्यप्रतमलाधनाः ।	
नापराद्धुमलं तेभ्यो, भूतप्रेतोरगाद्यः	॥७४॥
दौर्भाग्यं प्रेष्यतां दास्य-मङ्गश्रेष्ठं हरिद्रताम् ।	
अदत्तात्तुलं ज्ञात्वा, स्थूलस्तेयं विवर्ज्येत्	॥७५॥
पतितं विस्मृतं नष्टं, स्थितं स्थापितमाहितम् ।	
अदत्तं नाददीत स्वं, परकीयं क्वचित्सुधीः	॥७६॥
अयं लोकः परलोको, धर्मो धैर्यं धृतिर्मतिः ।	
मुष्णता परकीयं स्वं, मुषितं सर्वमध्यदः	॥७७॥
अकस्यैकं क्षणं दुःखं, मार्यमाशस्य जयते ।	
सपुत्रपौत्रस्य पुन-र्यावज्ज्वलं हते धने	॥७८॥
यौर्यपापद्रुमस्येह, वधबन्धादिकं इलम् ।	
जयते परलोके तु, इलं नरकवेदना	॥७९॥
दिवसे वा रजन्यां वा, स्वप्ने वा जगरेडपि वा ।	
सशत्ये एव यौर्येण, नैति स्वास्थ्यं नरः क्वचित्	॥८०॥
मित्रपुत्रकलत्राणि, भ्रातरः पितरोडपि हि ।	
संसृजन्ति क्षणमपि, न म्लेच्छैरिव तस्करीः	॥८१॥
संबन्धपि निगृह्येत, यौर्यान्मण्डिकवृषैः ।	
यौरोडपि त्यक्तयौर्यः स्यात्, स्वर्गभाग्रौडिषेयवत्	॥८२॥
दूरे परस्य सर्वस्व-, मपलर्तुमुपक्रमः ।	
उपाददीत नादत्तं, तृणमात्रमपि क्वचित्	॥८३॥
परार्थग्रहणे येषां, नियमः शुद्धयेतसाम् ।	
अभ्यायान्ति श्रियस्तेषां, स्वयमेव स्वयंवराः	॥८४॥
अनर्था दूरतो यान्ति, साधुवादः प्रवर्तते ।	
स्वर्गसौख्यानि दौकन्ते, स्फुटमस्तेययारिणाम्	॥८५॥
षण्ढत्वमिन्द्रियश्रेष्ठं, वीक्ष्याब्रह्मइलं सुधीः ।	
भवेत् स्वदारसंतुष्टो-, डन्यद्वारान् वा विवर्ज्येत्	॥८६॥
रम्यमापातमात्रे यत्, परिणामेडतिदारुणम् ।	
किम्पाकइलसङ्काशं, तत्कः सेवेत मैथुनम्	॥८७॥
कम्पः स्वेदः श्रमो मूर्च्छा, भ्रमिग्लानिर्बलक्षयः ।	
राज्यक्षमादिरोगाश्च, भवेयुर्भैथुनोत्थिताः	॥८८॥
योनिनन्त्रसमुत्पन्नाः, सुसूक्ष्मा जन्तुराशयः ।	
पीडयमाना विपद्यन्ते, यत्र तन्मैथुनं त्यजेत्	॥८९॥
‘रक्तजः कृमयः सूक्ष्मा, मृदुमध्याधिशक्तयः ।	
जन्मवर्त्मसु कण्डूति, जनयन्ति तथाविधाम्	॥९०॥
स्त्रीसम्भोगेन यः काम-, ज्वरं प्रतिशिकीर्षति ।	
स हुताशं घृताहुत्या, विध्यापयितुमिच्छति	॥९१॥
वरं ज्वलदयःस्तम्भ-, परिरम्भो विधीयते ।	

न पुनर्नरकद्वार-, रामाजघनसेवनम्	॥८२॥
सतामपि हि वामभ्रू-र्दधाना हृदये पदम् ।	
अम्बिरामं गुणग्रामं, निर्वासयति निश्चितम्	॥८३॥
वज्रकत्वं नृशंसत्वं, यज्यलत्वं कुशीलता ।	
धृति नैसर्गिका द्रोषा, यासां तासु रमेत कः	॥८४॥
प्राप्तुं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ।	
स्त्रीणां प्रकृतिवकाशां, दृश्यरित्रस्य नो पुनः	॥८५॥
नितम्बिन्यः पतिं पुत्रं, पितरं भ्रातरं क्षणात् ।	
आरोपयन्त्यकार्येऽपि, द्रुवृत्ताः प्राणसंशये	॥८६॥
भवस्य बीजं नरक-, द्वारमार्गस्य दीपिका ।	
शुभ्यां कन्दः क्लेमूलं, दुःखानां अनिरङ्गना	॥८७॥
मनस्यन्यद्वयस्यन्यत्, क्रियायामन्यदेव हि ।	
यासां साधारणस्त्रीणां, ताः कथं सुखहेतवः	॥८८॥
मांसमिश्रं सुरामिश्र-, मनेकविटयुम्बितम् ।	
को वेश्यावदनं युम्भे-, दृच्छिष्टमिव भोजनम्	॥८९॥
अपि प्रदत्तसर्वस्वात्, कामुकात् क्षीणसम्पदः ।	
वासोऽप्याच्छेत्तुमिच्छन्ति, गच्छतः पश्ययोषितः	॥९०॥
न देवान् गुहृणापि, सुहृदो न य आन्धवान् ।	
असत्सङ्गरतिर्नित्यं, वेश्यावश्यो हि मन्यते	॥९१॥
कुष्ठिनोऽपि स्मरसमान्, पश्यन्तीं धनकाङ्क्षया ।	
तन्वन्तीं कृत्रिमं स्नेहं, निःस्नेहं गणिकां त्यजेत्	॥९२॥
नासकत्या सेवनीया हि, स्वदारा अप्युपासकैः ।	
आकरः सर्वपापानां, किं पुनः परयोषितः	॥९३॥
स्वपतिं या परित्यज्य, निस्त्रपोपपतिं लजेत् ।	
तस्यां क्षणिकयित्तायां, विश्रम्भः कोऽन्ययोषिति	॥९४॥
भीरोराकुलचित्तस्य, दुःस्थितस्य परस्त्रियाम् ।	
रतिर्न युज्यते कर्तु-, मुपशूनं पशोरिव	॥९५॥
प्राणसन्देहजननं, परमं वैरकारणम् ।	
लोकद्वयविरुद्धं य, परस्त्रीगमनं त्यजेत्	॥९६॥
सर्वस्वहरणं बन्धं, शरीरावयवच्छिदात् ।	
मृतस्य नरकं घोरं, लभते पारदारिकः	॥९७॥
स्वदाररक्षणो यत्नं, विदधानो निरन्तरम् ।	
जानन्नपि जनो दुःखं, परदारान् कथं प्रजेत्	॥९८॥
विक्रमाक्रान्तविश्वोऽपि, परस्त्रीषु रिरंसया ।	
कृत्वा कुलक्षयं प्राप, नरकं दशकन्धरः	॥९९॥
लावण्यपुण्यावयवां, पदं सौन्दर्यसम्पदः ।	
कलाकलापकुशला-, मपि जघ्यात्परस्त्रियम्	॥१००॥
अकलङ्कमनोवृत्तेः, परस्त्रीसन्निधावपि ।	
सुदर्शनस्य किं भ्रूमः, सुदर्शनसमुन्नतेः?	॥१०१॥
अैश्वर्यराजराजोऽपि, उपमीनध्वजोऽपि य ।	

સીતયા રાવણ ઇવ, ત્યાજ્યો નાર્યા નરઃ પરઃ	॥૧૦૨॥
નપુંસકત્વં તિર્યક્ત્વં, દૌર્ભાગ્યં ચ ભવે ભવે ।	
ભવેન્નરાણાં સ્ત્રીણાં ચા-, ન્યકાન્તાસક્તચેતસામ્	॥૧૦૩॥
પ્રાણભૂતં ચરિત્રસ્ય, પરબ્રહ્મૈકકારણમ્ ।	
સમાચરન્ બ્રહ્મચર્યં, પૂજિતૈરપિ પૂજ્યતે	॥૧૦૪॥
ચિરાયુષઃ સુસંસ્થાના, દૃઢસંહનના નરાઃ ।	
તેજસ્વિનો મહાવીર્યા, ભવેયુર્બ્રહ્મચર્યતઃ	॥૧૦૫॥
અસન્તોષમવિશ્વાસ-, મારમ્ભં દુઃખકારણમ્ ।	
મત્વા મૂર્ચ્છાફલં કુર્યાત્, પરિગ્રહનિયન્ત્રણમ્	॥૧૦૬॥
પરિગ્રહમહત્વાદ્ધિ, મજ્જત્યેવ ભવામ્બુધૌ ।	
મહાપોત ઇવ પ્રાણી, ત્યજેત્તસ્માત્ પરિગ્રહમ્	॥૧૦૭॥
ત્રસરેણુસમોઽપ્યત્ર, ન ગુણઃ કોઽપિ વિદ્યતે ।	
દોષાસ્તુ પર્વતસ્થૂલાઃ, પ્રાદુષ્ણન્તિ પરિગ્રહે	॥૧૦૮॥
સડ્ગાદ્ ભવન્ત્યસન્તોઽપિ, રાગદ્વેષાદયો દ્વિષઃ ।	
મુનેરપિ ચલેચ્ચેતો, યત્તેનાન્દોલિતાત્મનઃ	॥૧૦૯॥
સંસારમૂલમારમ્ભા-, સ્તેષાં હેતુઃ પરિગ્રહઃ ।	
તસ્માદ્દુપાસકઃ કુર્યા-, દલ્પમલ્યં પરિગ્રહમ્	॥૧૧૦॥
મુષ્ણન્તિ વિષયસ્તેના, દહતિ સ્મરપાવકઃ ।	
રુન્ધન્તિ વનિતાવ્યાધાઃ, સડ્ગૈરડ્ગીકૃતં નરમ્	॥૧૧૧॥
તૃપ્તો ન પુત્રૈઃ સગરઃ, કુચિકર્ણો ન ગોધનૈઃ ।	
ન ધાન્યૈસ્તિલકશ્રેષ્ઠી, ન નન્દઃ કનકોત્કરૈઃ	॥૧૧૨॥
તપઃશ્રુતપરીવારાં, શમસામ્રાજ્યસમ્પદમ્ ।	
પરિગ્રહગ્રહગ્રસ્તા-, સ્ત્યજેયુર્યોગિનોઽપિ હિ	॥૧૧૩॥
અસંતોષવતઃ સૌખ્યં, ન શક્ત્ય ન ચક્ષિણઃ ।	
જન્તોઃ સન્તોષભાજો ય-, દભયસ્યેવ જાયતે	॥૧૧૪॥
સન્નિધૌ નિધયસ્તસ્ય, કામગવ્યનુગામિની ।	
અમરાઃ કિડ્કરાયન્તે, સન્તોષો યસ્ય ભૂષણમ્	॥૧૧૫॥

તૃતીયઃ પ્રકાશઃ

દશસ્વપિ કૃતા દિક્ષુ, યત્ર સીમા ન લડ્ધ્યતે ।	
ખ્યાતં દિગ્વિરતિરિતિ, પ્રથમં તદ્ ગુણવ્રતમ્	॥૧॥
ચરાચરાણાં જીવાનાં, વિમર્દનનિવર્તનાત્ ।	
તપ્તાયોગોલકલ્પસ્ય, સદ્વ્રતં ગૃહિણોઽપ્યદઃ	॥૨॥
જગદાક્રમમાણસ્ય, પ્રસરલ્લોભવારિધેઃ ।	
સ્ખલનં વિદધે તેન, યેન દિગ્વિરતિઃ કૃતા	॥૩॥
ભોગોપભોગયોઃ સંખ્યા, શક્ત્યા યત્ર વિધીયતે ।	
ભોગોપભોગમાનં તદ્, દ્વૈતીયીકં ગુણવ્રતમ્	॥૪॥
સકૃદેવ ભુજ્યતે યઃ, સ ભોગોઽન્નસ્રગાદિકઃ ।	
પુનઃ પુનઃ પુનર્ભોગ્ય, ઉપભોગોઽડ્ગનાદિકઃ	॥૫॥
મદ્યં માંસં નવનીતં, મધૂદુમ્બરપગ્ચકમ્ ।	
અનન્તકાયમજ્ઞાત-, ફલં રાત્રૌ ચ ભોજનમ્	॥૬॥

आमगोरससंपृक्तं, द्विदलं पुष्पितौदनम् ।	
दध्युद्धितयातीतं, कुशितान्नं च वर्जयेत्	॥७॥
मदिरापानमात्रेण, बुद्धिर्नश्यति दूरतः ।	
वैदग्धीबन्धुरस्यापि, दौर्भाग्येणैव कामिनी	॥८॥
पापाः कादम्बरीपान-विवशीकृतयेतसः ।	
जननीं हा प्रियीयन्ति, जननीयन्ति च प्रियाम्	॥९॥
न जानाति परं स्वं वा, मद्याख्यलितयेतनः ।	
स्वाभीयति वराकः स्वं, स्वाभिन् किङ्करीयति	॥१०॥
मद्यपस्य शभस्येव, लुठितस्य यतुष्पथे ।	
मूत्रयन्ति मुषे श्वानो, व्यात्ते विवरशङ्क्या	॥११॥
मद्यपानरसे मग्नो, नग्नः स्वपिति यत्वरे ।	
गूढं च स्वमन्मिप्रायं, प्रकाशयति लीलया	॥१२॥
वारुणीपानतो यान्ति, कान्तिकीर्त्तिमतिश्रियः ।	
विशित्राश्रित्यत्रयना, विदुष्टकञ्जलादिव	॥१३॥
भूतात्तवन्नरीनर्ति, रारटीति सशोकवत् ।	
दाडज्वरार्त्तवद् भूमौ, सुरापो लोलुठीति च	॥१४॥
विदधत्यङ्गशैथिल्यं, ग्लपयन्तीन्द्रियाणि च ।	
भूर्धर्मातुच्छां यच्छन्ती, डाला डालाडलोपमा	॥१५॥
विवेकः संयमो ज्ञानं, सत्यं शौचं दया क्षमा ।	
मद्यात्प्रलीयते सर्वं, तृष्टया वस्त्रिकाकषादिव	॥१६॥
दोषाणां कारणां मद्यं, मद्यं कारणापदाम् ।	
रोगातुर धवापथ्यं, तस्मान्मद्यं विवर्जयेत्	॥१७॥
शिखादिषति यो मांसं, प्राणि-प्राणापहारतः ।	
उन्मूलयत्यसौ मूलं, दयाडडभ्यं धर्मशास्त्रिनः	॥१८॥
अशनीयन् सद्य मांसं, दयां यो हि शिकीर्षति ।	
ज्वलति ज्वलने वल्लीं, स रोपयितुमिच्छति	॥१९॥
उन्ता पलस्य विकेता, संस्कर्ता लक्षकस्तथा ।	
केताडनुमन्ता द्यता च, घातका अेव यन्मनुः	॥२०॥
‘अनुमन्ता विशसिता, निडन्ता क्यविकथी ।	
संस्कर्ता योपडर्ता च, आदकश्येति घातकाः’	॥२१॥
‘नाकृत्वा प्राणिनां हिंसां, मांसमुत्पद्यते क्वचित् ।	
न च प्राणिवधः स्वर्ग्य-स्तस्मान्मांसं विवर्जयेत्	॥२२॥
ये लक्षयन्त्यन्यपलं, स्वकीयपलपुष्टये ।	
त अेव घातका यन्न, वधको लक्षकं विना	॥२३॥
मिष्टान्नान्यपि विष्ठासा-दमृतान्यपि मूत्रसात् ।	
स्युर्यस्मिन्नङ्गकस्यास्य, कृते कः पापमायरेत्	॥२४॥
मांसाशने न दोषोऽस्ती-त्युच्यते यैर्दुरात्मभिः ।	
व्याधगृध्रवृकव्याघ्र-शृगालास्तेर्गुडु कृताः	॥२५॥
‘मां स लक्षयिताडमुत्र’, यस्य मांसमिडाद्भ्यडम् ।	
अेतन्मांसस्य मांसत्वे, निरुक्तं मनुरध्रवीत्	॥२६॥

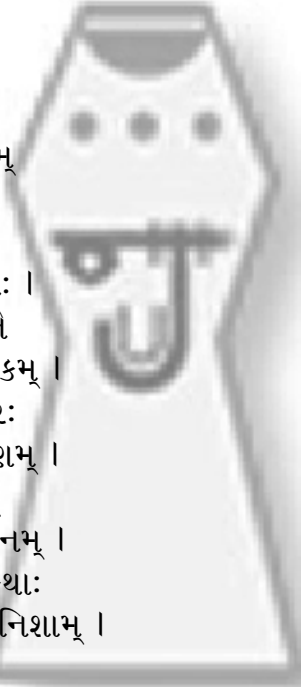
मांसास्वादनलुब्धस्य, देहिनं देहिनं प्रति । हन्तुं प्रवर्तते बुद्धिः, शाकिन्या ध्रुव दृष्टियः	॥२७॥
ये भक्षयन्ति पिशितं, दिव्यभोज्येषु सत्स्वपि । सुधारसं परित्यज्य, भुञ्जते ते हलाहलम्	॥२८॥
न धर्मो निर्दयस्यास्ति, पलादस्य कुतो दया । पललुब्धो न तद्वेत्ति, विद्याद्वोपदिशेन्न हि	॥२९॥
केचिन्मांसं मलामोहा-दश्नन्ति न परं स्वयम् । देवपित्रतिथिव्योऽपि, कल्पयन्ति यद्वृथिरे	॥३०॥
‘क्रीत्वा स्वयं वाऽप्युत्पाद्य, परोपहतमेव वा । देवान् पितृन् समभ्यर्च्य, पादन् मांसं न दृष्यति’	॥३१॥
मन्त्रसंस्कृतमप्यद्याद्, यवाल्पमपि नो पलम् । भवेज्जवितनाशाय, हलाहललवोऽपि हि	॥३२॥
सद्यः सम्मूर्छितानन्त-जन्तुसन्तानदूषितम् । नरकाध्वनि पाथेयं, कोऽश्रीयात् पिशितं सुधीः	॥३३॥
अन्तर्मुहूर्तात् परतः, सुसूक्ष्मा जन्तुराशयः । यत्र मूर्च्छन्ति तन्नाद्यं, नवनीतं विवेकिभिः	॥३४॥
अेकस्याऽपि हि जवस्य हिसने किमद्यं भवेत् । जन्तुजातमयं तत्को, नवनीतं निषेवते?	॥३५॥
अनेकजन्तुसङ्घात-निघातनसमुद्भवम् । जुगुप्सनीयं लालावत्, कः स्वाद्यति माक्षिकम्	॥३६॥
भक्षयन्माक्षिकं क्षुद्रं, जन्तुलक्षकयोद्भवम् । स्तोकजन्तुनिहन्तृभ्यः, शौनिकेभ्योऽतिरय्यते	॥३७॥
अेकैककुसुमकोडाद्, रसमापीय मक्षिकाः । यद्वमन्ति मधुच्छिष्टं, तदश्नन्ति न धार्मिकाः	॥३८॥
अप्यौषधकृते जग्धं, मधु श्रन्ननिबन्धनम् । भक्षितः प्राणनाशाय, कालकूटकणोऽपि हि	॥३९॥
मधुनोऽपि हि माधुर्यं, मधोघैरहलोय्यते । आसाद्यन्ते यदास्वादा-, स्थिरं नरकवेदनाः	॥४०॥
मक्षिकामुषनिष्ठयूतं, जन्तुघातोद्भवं मधु । अहो पवित्रं मन्वाना, देवस्नाने प्रयुञ्जते	॥४१॥
उद्दुम्बरवटप्लक्ष-काकोद्दुम्बरशाभिनाम् । पिप्पलस्य य नाशनीयात्, इत्वं कृमिकुलाकुलम्	॥४२॥
अप्राप्नुवन्नन्यभक्ष्य-मपि क्षामो भुत्सुक्षया । न भक्षयति पुण्यात्मा, पञ्चोद्दुम्बरजं इलम्	॥४३॥
आर्द्रः कन्दः समग्रोऽपि, सर्वः किशलयोऽपि य । स्नुही लवणवृक्षत्वक्, कुमारी गिरिकर्षिका	॥४४॥
शतावरी विड्ढानि, गडूथी कोमलाम्बिका । पत्यङ्कोऽमृतवल्ली य, वल्लः शूकरसंज्ञितः	॥४५॥
अनन्तकायाः सूत्रोक्ता, अपरेऽपि कृपापरैः । मिथ्यादृशामविज्ञाता, वर्जनीयाः प्रयत्नतः	॥४६॥

ज्ञानाय भवतु

स्वयं परेषा वा ज्ञातं, इलमघाद्विशारदः ।	
निषिद्धे विषङ्गले वा, मा तूदस्य प्रवर्तनम्	॥४७॥
अत्रं प्रेतपिशायाद्यैः, सज्यरदृत्भिर्निरङ्कुशैः ।	
उच्छिष्टं क्रियते यत्र, तत्र नाघादिनात्यये	॥४८॥
घोरान्धकाररुद्धाक्षैः, पतन्तो यत्र जन्तवः ।	
नैव भोज्ये निरीक्ष्यन्ते, तत्र भुञ्जत को निशि?	॥४९॥
मेधां पिपीलिका उन्ति, यूका कुर्याज्जलोदरम् ।	
कुरुते भक्षिका वान्ति, कुष्ठरोगं य कोलिकः	॥५०॥
कष्टको दारुभण्डं य, वितनोति गलव्यथाम् ।	
व्यञ्जानान्तर्निपतित-स्तालु विध्यति वृश्चिकः	॥५१॥
विलग्नश्च गले वालः, स्वरभङ्गाय ज्ञायते ।	
धत्याद्यो दृष्टदोषाः, सर्वेषां निशि भोजने	॥५२॥
नाप्रेक्ष्य सूक्ष्मजन्तूनि, निश्यद्यात् प्रासुकान्यपि ।	
अप्युद्यत्केवलज्ञानै-र्नादृतं यन्निशाडशनम्	॥५३॥
धर्मविनैव भुञ्जत, कदायन द्विनात्यये ।	
आद्या अपि निशाभोज्यं, यदभोज्यं प्रयक्षते	॥५४॥
‘त्रयीतेजोमयो भानु-रिति वेदविदो विदुः ।	
तत्करैः पूतमभिलं, शुभं कर्म समाचरेत्	॥५५॥
‘नैवाहुतिर्न य स्नानं, न श्राद्धं देवतार्थनम् ।	
दानं वा विहितं रात्रौ, भोजनं तु विशेषतः’	॥५६॥
‘दिवसस्याष्टमे भागे, मन्दीभूते द्विवाकरे ।	
नक्तं तद्धि विजानीयान्-, न नक्तं निशिभोजनम्’	॥५७॥
‘देवैस्तु भुक्तं पूर्वाल्शे, मध्याह्ने ऋषिभिस्तथा ।	
अपराल्शे य पितृभिः, सायाह्ने दैत्यदानवैः	॥५८॥
‘सन्ध्यायां यक्षरक्षोभिः, सदा भुक्तं कुलोद्धतः ।	
सर्ववेलां व्यतिक्रम्य, रात्रौ भुक्तमभोजनम्	॥५९॥
‘हन्नाभिपद्मसङ्कोच-श्च्यङ्गरोयिरपायतः ।	
अतो नक्तं न भोक्तव्यं, सूक्ष्मज्वाहनाहपि	॥६०॥
संसृज्जवसङ्घातं, भुञ्जाना निशि भोजनम् ।	
राक्षसेभ्यो विशिष्यन्ते, मूढात्मानः कथंनु ते	॥६१॥
वासरे य रजन्यां य, यः पादत्रेव तिष्ठति ।	
शृङ्गपुच्छपरिभ्रष्टः, स्पष्टं स पशुरेव हि	॥६२॥
अल्नो मुभेडवसाने य, यो द्वे द्वे घटिके त्यजन् ।	
निशाभोजनदोषज्ञो-, उशनात्यसौ पुण्यभाजनम्	॥६३॥
अकृत्वा नियमं दोषा-, भोजनादिनभोज्यपि ।	
इलं भजेन्न निर्व्याजं, न वृद्धिर्भाषितं विना	॥६४॥
ये वासरं परित्यज्य, रजन्यामेव भुञ्जते ।	
ते परित्यज्य माण्डिक्यं, कायमाददते जडाः	॥६५॥
वासरे सति ये श्रेय-, सकाम्यया निशि भुञ्जते ।	
ते वपन्त्यूषरे क्षेत्रे, शालीन् सत्यपि पल्वले	॥६६॥

उलूककाकमार्जार-, गृध्रशम्भरशूकराः ।	
अखिवृश्चिकगोधाश्व, जयन्ते रात्रिभोजनात्	॥६७॥
श्रूयते ह्यन्यशपथा, -ननादृत्यैव लक्ष्मणः ।	
निशाभोजनशपथं, कारितो वनमालया	॥६८॥
करोति विरतिं धन्यो, यः सदा निशिभोजनात् ।	
सोऽर्द्धं पुरुषायुष्कस्य, स्यादवश्यमुपोषितः	॥६९॥
रजनीभोजनत्यागे, ये गुणाः परितोऽपि तान् ।	
न सर्वज्ञादृते कश्चि-, दपरो वक्तुमीश्वरः	॥७०॥
आमगोरससंपृक्त-द्विदलादिषु जन्तवः ।	
दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा-, स्तस्मात्तानि विवर्जयेत्	॥७१॥
जन्तुमिश्रं इलं पुष्पं, पत्रं यान्यदपि त्यजेत् ।	
सन्धानमपि संसक्तं, जिनधर्मपरायणः	॥७२॥
आर्त्तं रौद्रमपध्यानं, पापकर्मोपदेशिता ।	
हिंसोपकारिदानं य, प्रमादायरणं तथा	॥७३॥
शरीराद्यर्थदण्डस्य, प्रतिपक्षतया स्थितः ।	
योऽनर्थदण्डस्तत्याग-स्तृतीयं तु गुणप्रतम्	॥७४॥
वैरिघातो नरेन्द्रत्वं, पुरघाताग्निदीपने ।	
भेयरत्वाद्यपध्यानं, मुहूर्तात्परतस्त्यजेत्	॥७५॥
वृषभान् दमय क्षेत्रं, कृष षण्ठय वाजिनः ।	
दाक्षिण्याविषये पापो-पदेशोऽयं न कल्पते	॥७६॥
यन्त्रलाङ्गलशस्त्राग्नि-, मुशलोद्भूलादिकम् ।	
दाक्षिण्याविषये हिंसं, नार्पयेत् करुणापरः	॥७७॥
कुतूहलाद्गीतनृत्त-, नाटकादि - निरीक्षणम् ।	
कामशास्त्रप्रसक्तिश्च, धूतमद्यादिसेवनम्	॥७८॥
जलकीडाऽऽन्दोलनादि-विनोदो जन्तुयोधनम् ।	
रिपोः सुतादिना वैरं, लक्तस्त्रीदेशराट्कथाः	॥७९॥
रोगमार्गश्रमौ मुक्त्वा, स्वापश्य सकलां निशाम् ।	
अेवमादि परिहरेत्, प्रमादायरणं सुधीः	॥८०॥
विलासडासनिष्ठयूत-, निद्राकलहदुष्कथाः ।	
जिनेन्द्रत्ववनस्यान्त-, राडारं य यतुर्विधम्	॥८१॥
त्यक्तार्त्तरौद्रध्यानस्य, त्यक्तसावद्यकर्मणः ।	
मुहूर्तं समता या तां, विदुः सामायिकप्रतम्	॥८२॥
सामायिकप्रतस्थस्य, गृह्णोऽपि स्थिरात्मनः ।	
यन्द्रावतंसकस्येव, क्षीयते कर्म सञ्चितम्	॥८३॥
द्विप्रते परिमाणं य-, तस्य संक्षेपणं पुनः ।	
दिने रात्रौ य देशाव-, काशिकप्रतमुच्यते	॥८४॥
यतुष्पर्व्यां यतुर्थादि-, कुव्यापारनिषेधनम् ।	
ब्रह्मयर्थिकिया स्नाना-, दित्यागः पौषधप्रतम्	॥८५॥
गृह्णोऽपि हि धन्यास्ते, पुण्यं ये पौषधप्रतम् ।	
दृष्णालं पालयन्त्येव, यथा स युलनीपिता	॥८६॥

ज्ञानाय भवतु

दानं यतुर्विधाहार-पात्राश्छादनसम्पन्नानाम् । अतिथिभ्योऽतिथिसंवि-, भागव्रतमुद्दीरितम् पश्य सङ्गमको नाम, सम्पदं वत्सपालकः ।	॥८७॥
यमत्कारकरीं प्राप, मुनिदानप्रभावतः प्रतानि सातियाराशि, सुकृताय भवन्ति न । अतियारास्ततो हेयाः, पञ्च पञ्च प्रते प्रते	॥८८॥
कोधाद् बन्धश्चविच्छेदो-, उधिकभाराधिरोपणम् । प्रहारोऽन्नादिरोधश्चा-, हिंसायां परिकीर्तिताः मिथ्योपदेशः सहसा-, उभ्याभ्यां गुह्यभाषणम् ।	॥८९॥
विश्वस्तमन्त्रभेदश्च, कूटलेखश्च सूनुते स्तेनानुज्ञा तदानीता-, दानं द्विद्विज्यलङ्घनम् । प्रतिरूपकिया माना-, न्यत्वं यास्तेयसंश्रिताः	॥९०॥
धत्वरत्तागमोऽनात्ता-, गतिरन्यविवाहनम् । मदनात्याग्रहोऽनङ्ग-, क्रीडा य ब्रह्मणि स्मृताः धनधान्यस्य दुष्यस्य, गवाहः क्षेत्रवास्तुनः ।	॥९१॥
हिरण्यहेमनश्च संप्या-, उतिकमोऽत्र परिग्रहे बन्धनाद् भावतो गर्भाद्, योजनादानतस्तथा । प्रतिपन्नप्रतस्यैष, पञ्चधाऽपि न युज्यते	॥९२॥
स्मृत्यन्तर्धानमूर्ध्वाध-, स्तिर्यग्भागव्यतिक्रमः । क्षेत्रवृद्धिश्च पञ्चेति, स्मृता द्विग्विरतिप्रते सयित्तस्तेनसंबद्धः, संमिश्रोऽभिषवस्तथा ।	॥९३॥
दुष्पकवाहार धत्येते, भोगोपभोगमानगाः अमी भोजनतस्त्याज्याः, कर्मतः परकर्म तु । तस्मिन् पञ्चदश भवान्, कर्मादानानि संत्यजेत्	॥९४॥
अङ्गारवनशकट-, भाटकस्फोटञ्जविका । दन्तलाक्षारसकेश-, विषवाणिज्यकानि य यन्त्रपीडा निर्वाञ्छन-, भसतीपोषणं तथा ।	॥९५॥
द्वेददानं सरःशोष, धति पञ्चदश त्यजेत् अङ्गारब्राह्मणकरणं, कुम्भायःस्वर्णकारिता । ठठारत्वेष्टकापाका, -विति ह्यङ्गारञ्जविका	॥९६॥
छिन्नाश्छिन्नवनपत्र-, प्रसूनङ्गलविक्रयः । कणानां दलनात् पेष्पाद्, वृत्तिश्च वनञ्जविका शकटानां तदङ्गानां, घटनं भेटनं तथा ।	॥९७॥
विक्रयश्चेति शकट, -ञ्जविका परिकीर्तिता शकटोक्षलुलायोष्त्र, -भराश्चतरवाणिनाम् । भारस्य वलनाद् वृत्ति, -र्भवेद् भाटकञ्जविका	॥९८॥
सरः कृपादिभनन, -शिलाकुट्टनकर्मभिः । पृथिव्यारम्भसम्भूतै, -ञ्जवनं स्फोटञ्जविका दन्तकेशनभास्थित्व, -ग्रोभणो ग्रहणमाकरे ।	॥९९॥
त्रसाङ्गस्य वणिज्यार्थं, दन्तवाणिज्यमुच्यते	॥१००॥

ज्ञानाय भवतु

लाक्षाभनःशिलानीली, -घातकीटङ्कशादिनः ।

विक्रयः पापसदनं, लाक्षावाणिज्यमुच्यते

॥१०७॥

नवनीतवसाक्षौद्र, -मद्यप्रभृतिविक्रयः ।

द्विपाय्यतुष्पाद्विक्रयो, वाणिज्यं रसकेशयोः

॥१०८॥

विषास्त्रहलयन्त्रायो, -हरितालादिवस्तुनः ।

विक्रयो ञ्जवितघ्नस्य, विषवाणिज्यमुच्यते

॥१०९॥

तिलेक्षुसर्षपैरुड, -जलयन्त्रादिपीडनम् ।

दलतैलस्य य कृति, -र्यन्त्रपीडा प्रकीर्तिता

॥११०॥

नासावेधोडङ्कनं मुष्क, -ख्येदनं पृष्ठगालनम् ।

कर्णकम्बलविच्छेदो, निर्वाञ्छनमुद्गीरितम्

॥१११॥

सारिकाशुकमार्जार, -श्वकुर्कुटकलापिनाम् ।

पोषो दस्याश्च वित्तार्थ, -मसतीपोषणं विदुः

॥११२॥

व्यसनात् पुण्यबुद्ध्या वा, दवदानं भवेद् द्विधा ।

सरःशोषः सरःसिन्धु, -उदादेरम्भुसंप्लवः

॥११३॥

संयुक्ताधिकरणत्व, -मुपत्नोगातिरिक्तता ।

मौर्ष्यमथ कौत्स्यं, कन्दर्पोदनर्थदण्डगाः

॥११४॥

कायवाङ्मनसां दृष्ट, -प्रणिधानमनादरः ।

स्मृत्यनुपस्थापनं य, स्मृताः सामायिकप्रते

॥११५॥

प्रेष्यप्रयोगानयने, पुद्गलक्षेपणं तथा ।

शब्दरूपानुपातौ य, प्रते देशावकाशिके

॥११६॥

उत्सर्गादानसंस्तारा-ननवेक्ष्याप्रमृज्य य ।

अनादरः स्मृत्यनुप-स्थापनं येति पौषधे

॥११७॥

सञ्चिते क्षेपणं तेन, पिधानं काललङ्घनम् ।

मत्सरोऽन्यापदेशश्च, तुर्यशिक्षाप्रते स्मृताः

॥११८॥

अेवं प्रतस्थितो भक्त्या, सप्तक्षेत्र्यां धनं वपन् ।

दयया यातिदीनेषु, मडाश्रावक उच्यते

॥११९॥

यः सद् बाह्यमनित्यं य, क्षेत्रेषु न धनं वपेत् ।

कथं वराकश्चारित्रं, दृश्यरं स समाचरेत्

॥१२०॥

ब्राह्मे मुद्गुर्त्त उत्तिष्ठेत्, परमेष्ठिस्तुतिं पठन् ।

किंघर्मा किंकुलश्चास्मि, किंप्रतोऽस्मीति य स्मरन्

॥१२१॥

शुचिः पुष्पामिषस्तोत्रै, -द्वैवमभ्यर्च्य वेश्मनि ।

प्रत्याभ्यानं यथाशक्ति, कृत्वा देवगृहं व्रजेत्

॥१२२॥

प्रविश्य विधिना तत्र, त्रिः प्रदक्षिणयेज्जिनम् ।

पुष्पादिभिस्तमभ्यर्च्य, स्तवनैरुत्तमैः स्तुयात्

॥१२३॥

ततो गुरुणामभ्यर्षो, प्रतिपत्तिपुरःसरम् ।

विदधीत विशुद्धात्मा, प्रत्याभ्यानप्रकाशनम्

॥१२४॥

अभ्युत्थानं तदालोके, -उत्थियानं य तदागमे ।

शिरस्यञ्जलिसंश्लेषः, स्वयमासनदौकनम्

॥१२५॥

आसनाभिग्रहो भक्त्या, वन्दना पर्युपासनम् ।

तद्यानेऽनुगमश्चेति, प्रतिपत्तिरियं गुरोः

॥१२६॥

ततः प्रतिनिवृत्तः सन्, स्थानं गत्वा यथोचितम् ।	
सुधीर्धर्माविरोधेन, विदधीतार्थयिन्तनम्	॥१२७॥
ततो माध्यास्निर्कीं पूजां, कुर्यात् कृत्वा य भोजनम् ।	
तद्विद्भिः सह शास्त्रार्थ, -रहस्यानि विचारयेत्	॥१२८॥
ततश्च सन्ध्यासमये, कृत्वा देवार्थनं पुनः ।	
कृतावश्यककर्मा य, कुर्यात् स्वाध्यायमुत्तमम्	॥१२९॥
न्याय्ये काले ततो देव, -गुरुस्मृतिपवित्रितः ।	
निद्रामल्पामुपासीत्, प्रायेणाब्रह्मवर्जकः	॥१३०॥
निद्राच्छेदे योषिदङ्ग, -सतत्त्वं परियिन्तयेत् ।	
स्थूलभद्रादिसाधूनां, तन्निवृत्तिं परामृशन्	॥१३१॥
यदृच्छन्मूलश्लेषम्, -मञ्जुस्थिपरिपूरिताः ।	
स्नायुस्यूता बहीरम्याः, स्त्रियश्चर्मप्रसेविकाः	॥१३२॥
बहिरन्तर्विपर्यासः, स्त्रीशरीरस्य येद् भवेत् ।	
तस्यैव कामुकः कुर्याद्, गृध्रगोमायुगोपनम्	॥१३३॥
स्त्रीशस्त्रेणापि येत् कामो, जगदेतज्जिगीषति ।	
तुच्छपिच्छमयं शस्त्रं, किं नादत्ते स मूढधीः?	॥१३४॥
सङ्कल्पयोनिनानेन, उहा! विश्वं विडम्बितम् ।	
तद्दुत्पन्नामि सङ्कल्पं, मूलमस्येति यिन्तयेत्	॥१३५॥
यो यः स्याद् बाधको दोष-स्तस्य तस्य प्रतिक्रियाम् ।	
यिन्तयेद् दोषमुक्तेषु, प्रमोदं यतिषु व्रजन्	॥१३६॥
दुःस्थां भवस्थितिं स्थेम्ना, सर्वज्वेषु यिन्तयन् ।	
निसर्गसुखसर्गं ते, -ष्वपवर्गं विमार्गयेत्	॥१३७॥
संसर्गोऽप्युसर्गाणां, दृढव्रतपरायणाः ।	
धन्यास्ते कामदेवाद्याः, श्लाघ्यास्तीर्थकृतामपि	॥१३८॥
जिनो देवः कृपा धर्मो, गुरवो यत्र साधवः ।	
श्रावकत्वाय कस्तस्मै, न श्लाघेताविमूढधीः?	॥१३९॥
जिनधर्मविनिर्मुक्तो, मा भूवं यक्वत्यपि ।	
स्यां येतोऽपि हरिद्रोऽपि, जिनधर्माधिवासितः	॥१४०॥
त्यक्तसङ्गो ज्ञावासा, मलक्लिन्नकलेवरः ।	
भजन् माधुकरीं वृत्तिं, मुनियर्या कदा श्रये?	॥१४१॥
त्यजन् दुःशीलसंसर्गं, गुरुपादरजः स्पृशन् ।	
कदाहं योगमव्यस्यन्, प्रभवयेयं भवच्छिद्रे?	॥१४२॥
महानिशायां प्रकृते, कायोत्सर्गो पुराद् बहिः ।	
स्तम्भवत् स्कन्धकषणं, वृषाः कुर्युः कदा भयि?	॥१४३॥
वने पद्मासनासीनं, कोऽस्थितमृगात्मकम् ।	
कदाऽऽघ्रास्यन्ति वकत्रे मां, जरन्तो मृगयूथपाः?	॥१४४॥
शत्रौ मित्रे तृष्टो स्त्रेष्टो, स्वर्णोऽश्मनि मणौ मृष्टि ।	
मोक्षे भवे भविष्यामि, निर्विशेषमतिः कदा?	॥१४५॥
अधिरौढं गुणश्रेणिं, निःश्रेणीं मुक्तिवेश्मनः ।	
परानन्दलताकन्दान् कुर्यादिति मनोरथान्	॥१४६॥

ઇત્યાહોરાત્રિકીં ચર્યા, -મપ્રમત્તઃ સમાચરન્ ।
 યથાવદ્દુક્તવૃત્તસ્થો, ગૃહસ્થોઽપિ વિશુદ્ધ્યતિ ॥૧૪૭॥
 સોઽથાવશ્યકયોગાનાં, ભક્તગે મૃત્યોરથાગમે ।
 કૃત્વા સંલેખનામાદૌ, પ્રતિપદ્ય ચ સંયમમ્ ॥૧૪૮॥
 જન્મદીક્ષાજ્ઞાનમોક્ષ-સ્થાનેષુ શ્રીમદ્દર્શતામ્ ।
 તદભાવે ગૃહેઽરણ્યે, સ્થણ્ણિડેલે જન્તુવર્જિતે ॥૧૪૯॥
 ત્યક્ત્વા ચતુર્વિધાહારં, નમસ્કારપરાયણઃ ।
 આરાધનાં વિધાયોચ્ચૈ, -શ્યતુઃશરણમાશ્રિતઃ ॥૧૫૦॥
 ઇહલોકે પરલોકે, જીવિતે મરણે તથા ।
 ત્યક્ત્વાશંસાં નિદાનં ચ, સમાધિસુધયોક્ષિતઃ ॥૧૫૧॥
 પરીષહોપસર્ગેભ્યો, નિર્ભીકો જિનભક્તિભાક્ ।
 પ્રતિપદ્યેત મરણ-માનન્દઃ શ્રાવકો યથા ॥૧૫૨॥
 પ્રાપ્તઃ સ કલ્પેષ્વિન્દ્રત્વ, -મન્યદ્વા સ્થાનમુત્તમમ્ ।
 મોદતેઽનુત્તરપ્રાજ્ય, -પુણ્યસંભારભાક્ તતઃ ॥૧૫૩॥
 ચ્યુત્વોત્પદ્ય મનુષ્યેષુ, ભુક્ત્વા ભોગાન્ સુદુર્લભાન્ ।
 વિરક્તો મુક્તિમાપ્નોતિ, શુદ્ધાત્માન્તર્ભવાષ્ટકમ્ ॥૧૫૪॥
 ઇતિ સંક્ષેપતઃ સમ્યગ્, રત્નત્રયમુદ્દીરિતમ્ ।
 સર્વોઽપિ યદનાસાદ્ય, નાસાદ્યતિ નિર્વૃત્તિમ્ ॥૧૫૫॥

ચતુર્થઃ પ્રકાશઃ

આત્મૈવ દર્શનજ્ઞાન, - ચારિત્રાણ્યથવા યતેઃ ।
 યત્તદાત્મક એવૈષ, શરીરમધિતિષ્ઠતિ ॥૧॥
 આત્માનમાત્માના વેત્તિ, મોહત્યાગાદ્ય આત્મનિ ।
 તદેવ તસ્ય ચારિત્રં, તજ્ઞાનં તસ્ય દર્શનમ્ ॥૨॥
 આત્માજ્ઞાનભવં દુઃખ, -માત્મજ્ઞાનેન હન્યતે ।
 તપસાઽપ્યાત્મવિજ્ઞાન, -હીનૈશ્છેતું ન શક્યતે ॥૩॥
 અયમાત્મૈવ ચિદ્રૂપઃ શરીરી કર્મયોગતઃ ।
 ધ્યાનાગ્નિદગ્ધકર્મા તુ, સિદ્ધાત્મા સ્યાન્નિરઞ્જનઃ ॥૪॥
 અયમાત્મૈવ સંસારઃ, કષાયેન્દ્રિયનિર્જિતઃ ।
 તમેવ તદ્વિજેતારં, મોક્ષમાહુર્મનીષિણઃ ॥૫॥
 સ્યુઃ કષાયાઃ ક્રોધમાન, -માયાલોભાઃ શરીરિણામ્ ।
 ચતુર્વિધાસ્તે પ્રત્યેકં, ભેદૈઃ સંજવલનાદિભિઃ ॥૬॥
 પક્ષં સંજવલનઃ પ્રત્યા-પ્યાનો માસચતુષ્ટયમ્ ।
 અપ્રત્યાપ્યાનકો વર્ષ, જન્માનન્તાનુબન્ધકઃ ॥૭॥
 વીતરાગયતિશ્રાદ્ધ, -સમ્યગ્દૃષ્ટિત્વઘાતકાઃ ।
 તે દેવત્વમનુષ્યત્વ, -તિર્યક્ત્વનરકપ્રદાઃ ॥૮॥
 તત્રોપતાપકઃ ક્રોધઃ, ક્રોધો વૈરસ્ય કારણમ્ ।
 દુર્ગતેર્વર્તની ક્રોધઃ, ક્રોધઃ શમસુખાર્ગલા ॥૯॥
 ઉત્પદ્યમાનઃ પ્રથમં, દહત્યેવ સ્વમાશ્રયમ્ ।
 ક્રોધઃ કૃશાનુવત્પશ્યા-દન્યં દહતિ વા ન વા ॥૧૦॥
 ક્રોધવહ્નેસ્તદહ્નાય, શમનાય શુભાત્મભિઃ ।

શ્રયણીયા ક્ષમૈકૈવ, સંયમારામસારણિઃ	૧૧૧
વિનયશ્રુતશીલાનાં, ત્રિવર્ગસ્ય ચ ઘાતકઃ ।	
વિવેકલોચનં લુમ્પન્, માનોઽન્ધક્રુકરણો નૃણામ્	૧૧૨
જાતિલાભકુલૈશ્વર્ય-બલરૂપતપઃશ્રુતૈઃ ।	
કુર્વન્ મદં પુનસ્તાનિ, હીનાનિ લભતે જનઃ	૧૧૩
ઉત્સર્પયન્ દોષશાખા, ગુણમૂલાન્યધો નયન્ ।	
ઉન્મૂલનીયો માનદ્રુ-સ્તન્માર્દવસરિત્પલ્લવૈઃ	૧૧૪
અસૂનૃતસ્ય જનની, પરશુઃ શીલશાખિનઃ ।	
જન્મભૂમિરવિદ્યાનાં, માયા દુર્ગતિકારણમ્	૧૧૫
કૌટિલ્યપટવઃ પાપા, માયયા બકવૃત્તયઃ ।	
ભુવનં વગ્ચયમાના, વગ્ચયન્તે સ્વમેવ હિ	૧૧૬
તદાર્જવમહૌષધ્યા, જગદાનન્દહેતુના ।	
જ્યેજ્જગદ્દ્રોહકરી, માયાં વિષધરીમિવ	૧૧૭
આકરઃ સર્વદોષાણાં, ગુણગ્રસનરાક્ષસઃ ।	
કન્દો વ્યસનવલ્લીનાં, લોભઃ સર્વાર્થબાધકઃ	૧૧૮
ધનહીનઃ શતમેકં, સહસ્રં શતવાનપિ ।	
સહસ્રાધિપતિર્લક્ષં, કોટિં લક્ષેશ્વરોઽપિ ચ	૧૧૯
કોટીશ્વરો નરેન્દ્રત્વં, નરેન્દ્રશ્યક્રવર્તિતામ્ ।	
ચક્રવર્તી ચ દેવત્વં, દેવોઽપીન્દ્રત્વમિચ્છતિ	૧૨૦
ઇન્દ્રત્વેઽપિ હિ સંપ્રાપ્તે, યદ્દિચ્છા ન નિવર્તતે ।	
મૂલે લઘીયાંસ્તલ્લોભઃ, શરાવ ઇવ વર્ધતે	૧૨૧
લોભસાગરમુદ્દેલ-મતિવેલં મહામતિઃ ।	
સંતોષસેતુબન્ધન, પ્રસરન્તં નિવારયેત્	૧૨૨
ક્ષાન્ત્યા ક્રોધો મૃદુત્વેન, માનો માયાર્જવેન ચ ।	
લોભશ્યાનીહયા જેયાઃ, કષાયા ઇતિ સંગ્રહઃ	૧૨૩
વિનેન્દ્રિયજયં નૈવ, કષાયાગ્જેતુમીશ્વરઃ ।	
હન્યતે હૈમનં જાડ્યં, ન વિના જ્વલિતાનલમ્	૧૨૪
અદાન્તૈરિન્દ્રિયહયૈ-, શ્યલૈરપથગામિભિઃ ।	
આકૃષ્ય નરકારણ્યે, જન્તુઃ સપદિ નીયતે	૧૨૫
ઇન્દ્રિયૈર્વિજિતો જન્તુઃ, કષાયૈરભિભૂયતે ।	
વીરૈઃ કૃષ્ટેષ્ટકઃ પૂર્વ, વપ્રઃ કૈઃ કૈર્ન અણુચતે?	૧૨૬
કુલઘાતાય પાતાય, બન્ધાય ચ વધાય ચ ।	
અનિર્જિતાનિ જાયન્તે, કરણાનિ શરીરિણામ્	૧૨૭
વશાસ્પર્શ-સુખાસ્વાદ, -પ્રસારિતકરઃ કરી ।	
આલાનબન્ધનક્લેશ-, માસાદયતિ તત્ક્ષણાત્	૧૨૮
પયસ્યગાધે વિચરન્, ગિલન્ ગલગતામિષમ્ ।	
મૈનિકસ્ય કરે દીનો, મીનઃ પતતિ નિશ્ચિતમ્	૧૨૯
નિપતન્ મત્તમાત્ક્રુગ-, કપોલે ગન્ધલોલુપઃ ।	
કર્ણતાલતલાઘાતાદ્, મૃત્યુમાખ્નોતિ ષટ્પદઃ	૧૩૦
કનકચ્છેદસંકાશ-, શિખાલોકવિમોહિતઃ ।	

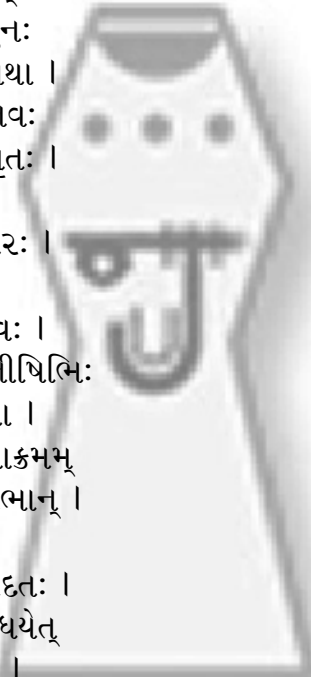
iversity.org

નાય ભવતુ

रत्नसेन पतन् दीपे, शल्लो ललते मृतिम् हरिणो हरिणीं गीति-, माकर्षयितुमुद्धरः ।	॥३१॥
आकर्षाकृष्टयापस्य, याति व्याधस्य वेधताम् अवं विषय अकैकः, पञ्चत्वाय निषेवितः ।	॥३२॥
कथं हि युगपत् पञ्च, पञ्चत्वाय लवन्ति न? तद्विन्द्रियजयं कुर्याद्, मनःशुद्धया मलामतिः ।	॥३३॥
यां विना यमनियमैः, कायकलेशो वृथा नृणाम् मनःक्षपायरो ब्राम्य, -त्रपशङ्कं निरङ्कुशः ।	॥३४॥
प्रपातयति संसारा-, उवर्तगर्ते जगत्स्त्रीम् तप्यमानांस्तपो मुक्तौ, गन्तुकामान् शरीरिणः ।	॥३५॥
वात्येव तरलं येतः, क्षिपत्यन्यत्र कुत्रयित् अनिरुद्धमनस्कः सन्, योगश्रद्धां दधाति यः ।	॥३६॥
पद्भ्यां जिगमिषुर्ग्रामं, स पङ्गुरिव हस्यते मनोरोधे निरुध्यन्ते, कर्माण्यपि समन्ततः ।	॥३७॥
अनिरुद्धमनस्कस्य, प्रसरन्ति हि तान्यपि मनःकपिरयं विश्व-परिभ्रमणलम्पटः ।	॥३८॥
नियन्त्रणीयो यत्नेन, मुक्तिमिच्छुमिरात्मनः दीपिका भवनिर्वाणाम्, निर्वाणपथदर्शिनी ।	॥३९॥
अकैव मनसः शुद्धिः, समाम्नाता मनीषिभिः सत्यां हि मनसः शुद्धौ, सन्त्यसन्तोऽपि सद्गुणाः ।	॥४०॥
सन्तोऽप्यसत्यां नो सन्ति, सैव कार्या बुधैस्ततः मनःशुद्धिमिब्रूणा, ये तपस्यन्ति मुक्तये ।	॥४१॥
त्यक्त्वा नावं लुण्ठ्यां ते, तितीर्षन्ति मलावर्षाम् तपस्विनो मनःशुद्धि-विनात्मूतस्य सर्वथा ।	॥४२॥
ध्यानं जलु मुधा यक्षु-र्विकलस्येव दर्पणः तदवश्यं मनःशुद्धिः, कर्तव्या सिद्धिमिच्छता ।	॥४३॥
तपःश्रुतयमप्रायैः, किमन्यैः, कायदण्डनैः मनःशुद्धयै य कर्तव्यो, रागद्वेषविनिर्जयः ।	॥४४॥
कालुष्यं येन हित्वात्मा, स्वस्वदुपेऽवतिष्ठते आत्मायत्तमपि स्वान्तं, कुर्वतामपि योगिनाम् ।	॥४५॥
रागाद्विभिः समाकम्प्य, परायत्तं विधीयते रक्ष्यमाणमपि स्वान्तं, समादाय मनाङ् मिषम् ।	॥४६॥
पिशाचा एव रागाद्या, -श्छलयन्ति मुहुर्मुहुः रागाद्विभिरध्वस्त, -ज्ञानेन मनसा जनः ।	॥४७॥
अन्धेनान्ध एवाकृष्टः, पात्यते नरकावटे अस्ततन्द्रैरतः पुंभि, -निर्वाणपदकाङ्क्षिभिः ।	॥४८॥
विधातव्यः समत्वेन, रागद्वेषद्विषज्जयः अमन्दानन्दजनने, साम्यवारिणि मज्जताम् ।	॥४९॥
जायते सहसा पुंसां, रागद्वेषमलक्षयः प्रशिङ्गन्ति क्षणार्धेन, साम्यमालम्ब्य कर्म तत् ।	॥५०॥

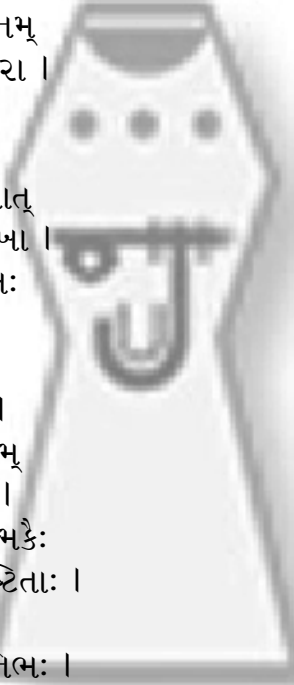
यत्र उन्यान्नरस्तीव्र-, तपसा जन्मकोटिभिः	॥५१॥
कर्म ज्वं य संश्लिष्टं, परिज्ञातात्मनिश्चयः ।	
विभिन्नीकुरुते साधुः, सामायिकशलाक्या	॥५२॥
रागाद्विध्वान्तविध्वंसे, कृते सामायिकांशुना ।	
स्वस्मिन् स्वरूपं पश्यन्ति, योगिनः परमात्मनः	॥५३॥
स्निह्यन्ति जन्तवो नित्यं, वैरिणोऽपि परस्परम् ।	
अपि स्वार्थकृते साम्य-भाजः साधोः प्रभावतः	॥५४॥
साम्यं स्यान्निर्ममत्वेन, तत्कृते भावनाः श्रयेत् ।	
अनित्यतामशरणं, भवमेकत्वमन्यताम्	॥५५॥
अशौचमाश्रवविधिं, संवरं कर्मनिर्जराम् ।	
धर्मस्वाध्याततां लोकं, द्वादशीं बोधिभावनाम्	॥५६॥
यत्प्रातस्तत्र मध्याह्ने, यन्मध्याह्ने न तन्निशि ।	
निरीक्ष्यते भवेऽस्मिन् ङी!, पदार्थानामनित्यता	॥५७॥
शरीरं देहिनां सर्वं, -पुरुषार्थनिबन्धनम् ।	
प्रयण्डपवनोद्धत, -धनाधनविनश्वरम्	॥५८॥
कल्लोलयपला लक्ष्मीः, सङ्गमाः स्वप्नसंनिभाः ।	
वात्याव्यतिकरोत्क्षिप्त, -तूलतुल्यं य यौवनम्	॥५९॥
धृत्यनित्यं जगद्गृत्तं, स्थिरचित्तः प्रतिक्लेशम् ।	
तृष्णाकृष्णादिमन्त्राय, निर्ममत्वाय चिन्तयेत्	॥६०॥
धन्द्रोपेन्द्राद्योऽप्येते, यन्मृत्योर्यान्ति गौरवम् ।	
अहो! तदन्तकातङ्के, कः शरण्यः शरीरिणाम्	॥६१॥
पितुर्मातुः स्वसुभ्रातु-स्तनयानां य पश्यताम् ।	
अत्राणो नीयते जन्तुः, कर्मभिर्यमसद्गनि	॥६२॥
शोयन्ते स्वजनानन्तं, नीयमानान् स्वकर्मभिः ।	
नेष्यमाणं तु शोयन्ति, नात्मानं मूढबुद्धयः	॥६३॥
संसारे द्युःखदावाग्नि, -ज्वलज्ज्वालाकरालिते ।	
वने मृगात्मकस्येव, शरणं नास्ति देहिनः	॥६४॥
श्रोत्रियः श्वपचः स्वामी, पत्तिर्ब्रह्मा कृमिश्च सः ।	
संसारनाट्ये नटवत्, संसारी जन्तु! येष्टते	॥६५॥
न याति कतमां योनिं, कतमां वा न मुञ्चति ।	
संसारी कर्मसम्बन्धा, -दवक्यकुटीमिव	॥६६॥
समस्तलोकाकाशेऽपि, नानाऽपैः स्वकर्मतः ।	
वालाग्रमपि तत्रास्ति, यत्र स्पृष्टं शरीरिभिः	॥६७॥
अेक उत्पद्यते जन्तु-रेक अेव विपद्यते ।	
कर्माण्यनुभवत्येकः, प्रयितानि भवान्तरे	॥६८॥
अन्यैस्तेनार्जितं वित्तं, त्रूयः संभूय त्मुञ्चते ।	
स त्वेको नरककोडे, क्लिश्यते निजकर्मभिः	॥६९॥
यत्रान्यत्वं शरीरस्य, वैसदृश्याच्छरीरिणः ।	
धनबन्धुसहायानां, तत्रान्यत्वं न दुर्वयम्	॥७०॥
यो देहधनबन्धुभ्यो, भिन्नमात्मानमीक्षते ।	

क्व शोकशङ्कुना तस्य, उन्तातङ्कः प्रतन्यते ॥७१॥
 रसासुङ्मांसमेदोऽस्थि-मज्जाशुक्रान्त्रवर्यसाम् ।
 अशुयीनां पदं कायः, शुयित्वं तस्य तत्कुतः? ॥७२॥
 नवस्रोतःस्रवद्विस्र-रसनिःस्यन्दपिच्छिदे ।
 द्देडेऽपि शौचसङ्कल्पो, मलन्मोहविजृम्भितम् ॥७३॥
 मनोवाक्कायकर्माणि, योगाः कर्म शुभाशुभम् ।
 यदाश्रवन्ति जन्तूनां, माश्रवास्तेन कीर्तिताः ॥७४॥
 भैत्र्यादिवसितं येतः, कर्म सूते शुभात्मकम् ।
 कषायविषयाकान्तं, वितनोत्यशुभं पुनः ॥७५॥
 शुभाश्र्जनाय निर्मित्यं, श्रुतज्ञानाश्रितं वयः ।
 विपरीतं पुनर्ज्ञेय-मशुभाश्र्जनहेतवे ॥७६॥
 शरीरेण सुगुप्तेन, शरीरी यिनुते शुभम् ।
 सततारम्भिषा जन्तु, -घातकेनाशुभं पुनः ॥७७॥
 कषाया विषया योगाः, प्रमादविरती तथा ।
 मिथ्यात्वमार्तरौद्रे ये, -त्यशुभं प्रति हेतवः ॥७८॥
 सर्वेषामाश्रवाणां तु, निरोधः संवरः स्मृतः ।
 स पुनर्भिद्यते द्वेषा, द्रव्यत्वावविभेदतः ॥७९॥
 यः कर्मपुद्गलादान, -च्छेदः स द्रव्यसंवरः ।
 भवहेतुक्रियात्यागः, स पुनर्भावसंवरः ॥८०॥
 येन येन ह्युपायेन, रुध्यते यो य आश्रवः ।
 तस्य तस्य निरोधाय, स स योज्यो मनीषिभिः ॥८१॥
 क्षमया मृदुत्वावेन, ऋजुत्वेनाऽप्यनीहया ।
 क्रोधं मानं तथा मायां, लोभं रुन्ध्याद्यथाकमम् ॥८२॥
 असंयमकृतोत्सेकान्, विषयान् विषसंनिभान् ।
 निराकुर्यादभ्रण्डेन, संयमेन मलामतिः ॥८३॥
 तिसृभिर्गुप्तिभिर्योगान्, प्रमादं याप्रमादतः ।
 सावधयोगदानेना, उविरतिं यापि साधयेत् ॥८४॥
 सदृशनेन मिथ्यात्वं, शुभस्थैर्येषा येतसः ।
 विजयेतार्तरौद्रे य, संवरार्थं कृतोद्यमः ॥८५॥
 संसारणीजम्भूतानां, कर्मणां जरण्णाद्विह ।
 निर्जरा सा स्मृता द्वेषा, सकामा कामवर्जिता ॥८६॥
 ज्ञेया सकामा यमिना, -मकामा त्वन्यदेहिनाम् ।
 कर्मणां इलवत्पाको, यद्गुपायात् स्वतोऽपि हि ॥८७॥
 सदोषमपि दीप्तेन, सुवर्णा वस्निना यथा ।
 तपोऽग्निना तप्यमान, -स्तथा ज्वो विशुध्यति ॥८८॥
 अनशनमौनोदर्यं, वृत्तेः संक्षेपणं तथा ।
 रसत्यागस्तनुकलेशो, लीनतेति बहिस्तपः ॥८९॥
 प्रायश्चित्तं वैयावृत्त्यं, स्वाध्यायो विनयोऽपि य ।
 व्युत्सर्गोऽथ शुभं ध्यानं, षोढेत्याभ्यन्तरं तपः ॥९०॥
 दीप्यमाने तपोवस्नौ, बाह्ये याभ्यन्तरेऽपि य ।

॥७१॥
 ॥७२॥
 ॥७३॥
 ॥७४॥
 ॥७५॥
 ॥७६॥
 ॥७७॥
 ॥७८॥
 ॥७९॥
 ॥८०॥
 ॥८१॥
 ॥८२॥
 ॥८३॥
 ॥८४॥
 ॥८५॥
 ॥८६॥
 ॥८७॥
 ॥८८॥
 ॥८९॥
 ॥९०॥

यमी जरति कर्माणि, दृष्टराण्यपि तत्क्षणात् स्वाप्यातः खलु धर्मोऽयं, त्मगवद्विभिर्जिनोत्तमैः ।	॥८१॥
यं समालम्बमानो हि, न मज्जेद् भवसागरे संयमः सूनुतं शौचं, ब्रह्माकिञ्चनता तपः ।	॥८२॥
क्षान्तिर्माहवमृजुता, मुक्तिश्च दशधा स तु धर्मप्रभावातः कल्प, -दुमाद्या ददतीप्सितम् ।	॥८३॥
गोयरेऽपि न ते यत्स्यु, -रधर्माधिष्ठितात्मनाम् अपारे व्यसनाऽम्बोधौ, पतन्तं पाति देहिनम् ।	॥८४॥
सदा सविधवत्येक, -बन्धुर्धर्मोऽतिवत्सलः आप्लावयति नाम्बोधि, -राश्वासयति याम्बुदः ।	॥८५॥
यन्मही स प्रभावोऽयं, ध्रुवं धर्मस्य केवलः न ज्वलत्यनलस्तिर्यग्, यद्दुर्ध्वं वाति नानिलः ।	॥८६॥
अयिन्त्यमहिमा तत्र, धर्म एव निबन्धनम् निरालम्बा निराधारा, विश्वाधारो वसुंधरा ।	॥८७॥
यस्यावतिष्ठते तत्र, धर्मादन्यत्र कारणम् सूर्यायन्द्रमसावेतौ, विश्वोपकृतिहेतवे ।	॥८८॥
उदयेते जगत्यस्मिन्, नूनं धर्मस्य शासनात् अबन्धूनामसौ बन्धु, -रसपीनामसौ सप्ता ।	॥८९॥
अनाथानामसौ नाथो, धर्मो विश्वैकवत्सलः रक्षोयक्षोरगव्याघ्र, -व्यालानलगरादयः ।	॥९००॥
नापकर्तुमलं तेषां, यैर्धर्मः शरणं श्रितः धर्मो नरकपाताल, -पातादवति देहिनः ।	॥९०१॥
धर्मो निरुपमं यच्छ, -त्यपि सर्वज्ञवैभवम् कटिस्थकरवैशाख, -स्थानकस्थनराकृतिम् ।	॥९०२॥
द्रव्यैः पूर्णं स्मरेल्लोकं, स्थित्युत्पत्तिव्ययात्मकैः लोकैः जगत्त्रयाकीर्णैः, त्रुवः सप्तात्र वेष्टिताः ।	॥९०३॥
धनाम्बोधिभलावात, -तनुवातैर्मलाबलैः वेत्रासनसमोऽधस्तान्, मध्यतो जल्लरीनिभः ।	॥९०४॥
अत्रे मुरजसङ्काशो, लोकः स्यादेवमाकृतिः निष्पादितो न केनाऽपि, न धृतः केनचिच्च सः ।	॥९०५॥
स्वयंसिद्धो निराधारो, गगने किन्त्ववस्थितः अकामनिर्जराऽपात्, पुण्याज्जन्तोः प्रजायते ।	॥९०६॥
स्थावरत्वात्सत्त्वं वा, तिर्यक्तत्वं वा कथञ्चन मानुष्यमार्यदेशस्य, जातिः सर्वाक्षपाटवम् ।	॥९०७॥
आयुश्च प्राप्यते तत्र, कथञ्चित्कर्मलाघवात् प्राप्तेषु पुण्यतः श्रद्धा, -कथकश्रवणेष्वपि ।	॥९०८॥
तत्त्वनिश्चयः तद्, बोधिरत्नं सुदुर्लभम् भावनाभिरविश्रान्त, -मिति भावितमानसः ।	॥९०९॥
निर्ममः सर्वभावेषु, समत्वमवलम्बते विषयेभ्यो विरक्तानां, साम्यवासितयेतसाम् ।	॥९१०॥

नाय भक्तु

उपशाम्येत् कषायाग्नि, -र्षोधिदीपः समुन्मिषेत्	॥१११॥
समत्वमवलम्ब्याथ, ध्यानं योगी समाश्रयेत् ।	
विना समत्वमारब्धे, ध्याने स्वात्मा विडम्ब्यते	॥११२॥
मोक्षः कर्मक्षयादेव, स यात्मज्ञानतो भवेत् ।	
ध्यानसाध्यं मतं तस्य, तद्दधानं हितमात्मनः	॥११३॥
न साम्येन विना ध्यानं, न ध्यानेन विना य तत् ।	
निष्कम्पं जायते तस्माद्, -द्वयमन्योन्यकारणम्	॥११४॥
मुहूर्तान्तर्भनःस्थैर्यं, ध्यानं छन्नस्थयोगिनाम् ।	
धर्म्यं शुक्लं य तद् द्वेधा, योगरोधस्त्वयोगिनाम्	॥११५॥
मुहूर्तात् परतश्चिन्ता, यद्वा ध्यानान्तरं भवेत् ।	
बल्वर्थसंकमे तु स्याद्, दीर्घाडपि ध्यानसंततिः	॥११६॥
मैत्री-प्रमोद-कारुण्य, -माध्यस्थानि नियोजयेत् ।	
धर्म्यध्यानमुपस्कर्तुं, तद्धि तस्य रसायनम्	॥११७॥
मा कार्षीत् कोडपि पापानि, मा य भूत् कोडपि दुःखितः ।	
मुच्यतां जगदध्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते	॥११८॥
अपास्ताशेषदोषाणां, वस्तुतत्त्वावलोकितम् ।	
गुणेषु पक्षपातो यः, स प्रमोदः प्रकीर्तितः	॥११९॥
दीनेष्वार्त्तेषु भीतेषु, यायमानेषु श्रवितम् ।	
प्रतीकारपरा बुद्धिः, कारुण्यमभिधीयते	॥१२०॥
कूरकर्मसु निःशङ्कं, देवतागुरुनिन्देषु ।	
आत्मशंसिषु योपेक्षा, तन्माध्यस्थ्यमुदीरितम्	॥१२१॥
आत्मानं भावयन्नात्मा, -र्भावनाभिर्महामतिः ।	
त्रुटितामपि संघत्ते, विशुद्धध्यानसंततिम्	॥१२२॥
तीर्थं वा स्वस्थतादेतु, यत्तद्वा ध्यानसिद्धये ।	
कृतासनजयो योगी, विविक्तं स्थानमाश्रयेत्	॥१२३॥
पर्यङ्कवीरवज्राब्ज, -लद्रदण्डासनानि य ।	
उत्कटिका गोदोलिका, कायोत्सर्गस्तथासनम्	॥१२४॥
स्याज्जङ्घयोरधोभागे, पादोपरि कृते सति ।	
पर्यङ्को नात्मिगोत्तान, -दक्षिणोत्तरपाणिकः	॥१२५॥
वामोऽङ्घ्रिदक्षिणोऽर्ध्वं, वामोऽपरि दक्षिणः ।	
क्रियते यत्र तद्वीरो-, यितं वीरासनं स्मृतम्	॥१२६॥
पृष्ठे वज्राकृतीभूते, दोर्ब्यां वीरासने सति ।	
गृह्णीयात् पादयोर्यत्रा, -ङ्गुष्ठौ वज्रासनं तु तत्	॥१२७॥
सिंहासनाधिःश्लेषा, -सनापनयने सति ।	
तथैवावस्थितिर्या ता, -मन्ये वीरासनं विदुः	॥१२८॥
जङ्घाया मध्यभागे तु, संश्लेषो यत्र जङ्घया ।	
पद्मासनमिति प्रोक्तं, तदासनवियक्षणैः	॥१२९॥
संपुटीकृत्य मुष्काग्रे, तलपादौ तथोपरि ।	
पाणिकच्छपिकां कुर्याद्, यत्र लद्रासनं तु तत्	॥१३०॥
श्लिष्टाङ्गुली श्लिष्टगुल्फौ, भ्रूश्लिष्टोऽप्रसारयेत् ।	

यत्रोपविश्य पादौ तद्, दण्डासनमुदीरितम्	॥१३१॥
पूतपाष्णि-समायोगे, प्राङ्मुखकटिकासनम् ।	
पाष्णिभ्यां तु भुवस्त्यागे, तस्याद्गोढोडिकासनम्	॥१३२॥
प्रलम्बितभुजद्वन्द्व, -मूर्ध्वस्थस्यासितस्य वा ।	
स्थानं कायानपेक्षं यत्, -कायोत्सर्गः स कीर्तितः	॥१३३॥
जयते येन येनेड, विहितेन स्थिरं मनः ।	
तत्तदेव विधातव्य, -भासनं ध्यानसाधनम्	॥१३४॥
सुभासनसमासीनः, सुश्लिष्टाधरपल्लवः ।	
नासाग्रन्यस्तद्वन्द्वो, दन्तैर्दन्तानसंस्पृशन्	॥१३५॥
प्रसन्नवदनः पूर्वा, -भिभुजो वाप्युद्भुजः ।	
अप्रमत्तः सुसंस्थानो, ध्याता ध्यानोद्यतो भवेत्	॥१३६॥

सर्व ज्ञानाय भवतु